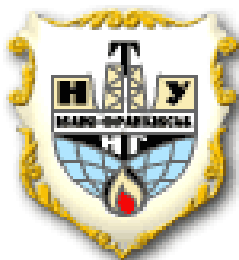

**ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ**

Науково-технічна бібліотека

***БІБЛІОТЕКА ВНЗ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
НАВЧАЛЬНОГО ТА НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ
ЗА ОЦІНКОЮ ВИКЛАДАЧІВ***

(результати соціологічного дослідження)

2013

***БІБЛІОТЕКА ВНЗ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
НАВЧАЛЬНОГО ТА НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ
ЗА ОЦІНКОЮ ВИКЛАДАЧІВ***

(результати соціологічного дослідження)

УДК 024:303.6
ББК 78.347.61
Б 59

Укладач **Л. В. Цок**

Відповідальна за випуск: **Я. А. Пилип**

Б 59 Бібліотека ВНЗ та її роль в забезпеченні навчального та наукового процесів за оцінкою викладачів : результати соціолог. дослідж. / підгот. Л. В. Цок. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2013. – 12 с.

УДК 024:303.6
ББК 78.347.61

Науково-технічна бібліотека
ІФНТУНГ, 2013

Вузівську бібліотеку часто називають інформаційним центром закладу освіти. Та не дивлячись на різноманітні її визначення, бібліотека дійсно займає особливе місце в університеті тому що являє собою інформаційну основу науково-освітнього та виховного процесів. І її роль зростає, особливо сьогодні – в зв'язку з модернізацією та інформатизацією вищої освіти, підвищеним попитом на освітні послуги. В цих умовах будь-яка бібліотека зобов'язана оперативно реагувати на запити, вимоги, побажання користувачів, а також постійно підвищувати рівень професійної компетентності своїх працівників.

Перспективи впровадження інноваційних інформаційних послуг вузівської бібліотеки мають ґрунтуватися на інформаційних потребах користувачів, інформацію про які можна отримати завдяки соціологічним методам дослідження, зокрема, опитування читацької аудиторії. В останні роки подібні дослідження є особливо актуальними. Бібліотека отримує об'єктивну картину стану бібліотечного обслуговування, де чітко видно прорахунки в роботі, а в деяких випадках й серйозні проблеми, які необхідно вирішувати оперативно. Крім того, читацька думка часто допомагає керівництву визначити коло найбільш важливих питань, а також напрацювати стратегію подальшого розвитку бібліотеки.

Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ періодично проводила вивчення читацької аудиторії. Це були різні категорії користувачів. Так, в 2003-2004 роках проводилося в три етапи анкетування студентів, викладачів, аспірантів на тему «Як вас обслуговують на абонементі та в читальних залах науково-технічної бібліотеки?»; в 2009р. – анкетування серед студентів 4-х курсів денної форми навчання (майбутніх бакалаврів) з питань інформаційного забезпечення паливно-енергетичного комплексу України; в 2010р. та 2011рр.– соціологічне опитування студентів заочної форми навчання та студентів, які навчаються згідно вимог Болонської декларації з питань оцінювання якості бібліотечних послуг. Також в 2011р. було проведено анкетування «Бібліотека – основний центр отримання інформації для студентів першого курсу» з студентами газонафтопромислового факультету.

В 2013р. соціологічне дослідження проводилося з метою визначення потреб у певних видах електронних ресурсів, удосконалення обслуговування користувачів бібліотеки та більш успішного впровадження нових сучасних форм бібліотечного

обслуговування, а також полегшення доступу до інформації та скорочення часу на її пошук.

Мета опитування – визначення ролі бібліотеки в житті професорсько-викладацького складу університету, вивчення їхньої інформаційної активності, виявлення інформаційних очікувань та факторів, які впливають на інформаційну поведінку.

Головним *об'єктом дослідження* тобто основною категорією користувачів, думку якої нам цікаво було б дізнатися, стали викладачі, аспіранти – професорсько-викладацький склад університету.

Предмет дослідження – науково-технічна бібліотека у період впровадження інноваційних інформаційних технологій.

Базою дослідження стали підрозділи НТБ – абонемент наукової літератури, читальні зали: для професорсько-викладацького складу, періодичних видань, технічної літератури, соціально-економічної літератури та ін.

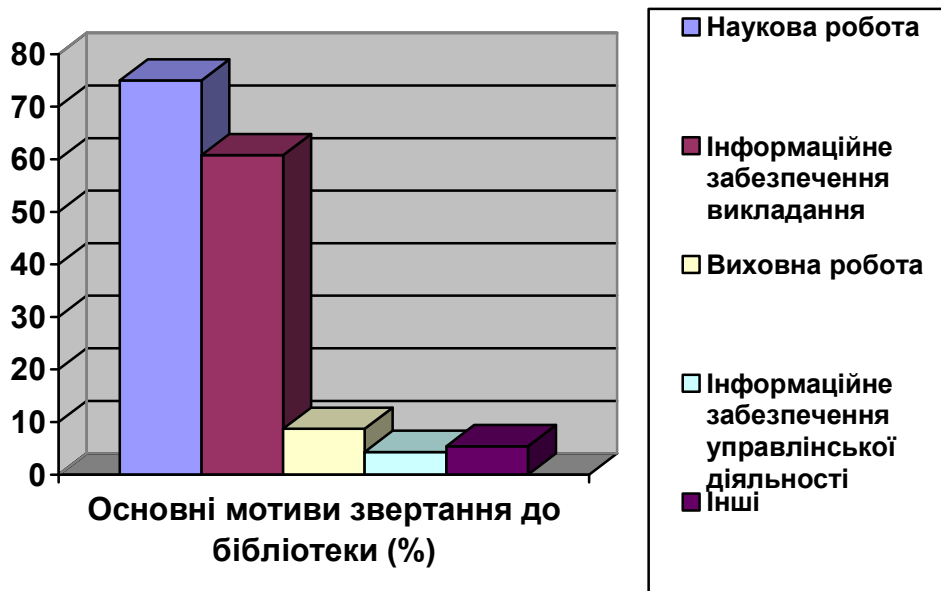
В анкетуванні взяли участь 92 представники професорсько-викладацького складу університету.

Вивчаючи дану категорію користувачів цікаво було дізнатися з якою *періодичністю вони відвідують бібліотеку*. Відповіді були наступними:

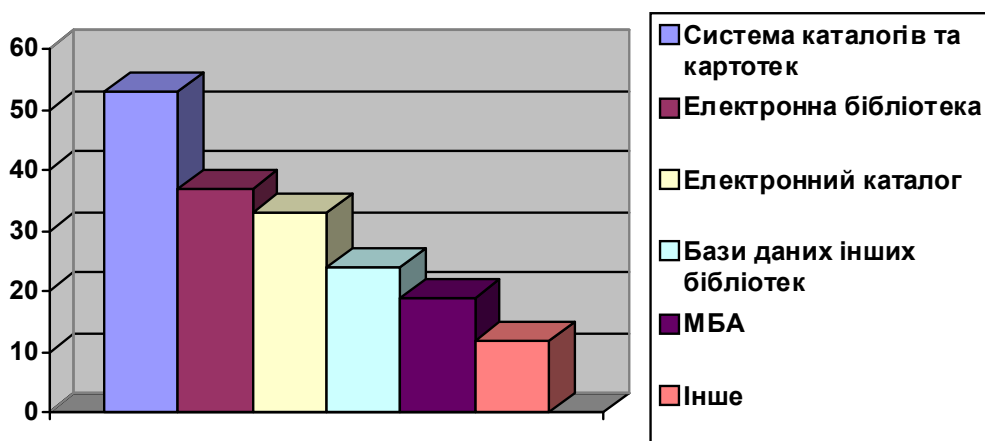
- 1 раз на місяць – 41 чол. (44,6%);
- 1 раз в тиждень – 18 чол. (19,5%);
- коли виникає потреба – 14 чол. (15,2%);
- 1 раз в 2-3 місяці – 9 чол. (9,8%);
- 1 раз в семестр – 7 чол. (7,6%).

3,3 % респондентів дали іншу відповідь (наприклад: 3-4 рази в тиждень, щоденно, 1 раз в рік, 1 раз на 2 тижні, щоденно і навіть один респондент, як це не прикро, не відвідує бібліотеку). До речі, 4 опитаних дали по дві відповіді на дане питання.

На сформульоване запитання *«Основні мотиви Вашого звертання до бібліотеки»* найбільша частина респондентів 75% (69 опитаних) обрали варіант «наукова робота»; на другому місці 60,8% (56 опитаних) – варіант «інформаційне забезпечення викладання»; 8,7% (8 опитаних) спонукає звертатися до бібліотеки «виховна робота»; 4,3% (4 опитаних) – «інформаційне забезпечення управлінської діяльності». Цікаво, що 5,4 % опитаних викладачів основними мотивами звертання до бібліотеки назвали також «написання винаходів», «навчальна робота», «можливість (кращі умови) написання статей», «художня література», «народна творчість» (див. діаграму).

Дослідження *найважливіших джерел інформації* серед викладачів – користувачів НТБ, засвідчило, що провідні позиції серед інформаційних ресурсів продовжує займати традиційна система каталогів та картотек – 57,6%; другу позицію займає електронна бібліотека – 40,2%; на третьому місці електронний каталог – 35,8%; бази даних інших бібліотек посіли четверту позицію – 26% респондентів; МБА (міжбібліотечний абонемент) обрали 20,6%. Інтернету віддають перевагу 9,8% опитаних. Можливо причиною таких результатів є недостатнє технічне оснащення бібліотеки комп'ютерною технікою, про що надалі йтиметься мова.

Дана категорія користувачів *інформацію про послуги бібліотеки* дізнається в першу чергу через бібліотечний сайт (45,6% респондентів); на другому місці – спілкування з колегами (42,4%); третю позицію посіли сайт університету та консультації/оголошення

в бібліотеці (по 28,3% кожна відповідь); через університетську газету «Студент Прикарпаття» – 6,5% опитаних. Та серед інших відповідей (3,3%) переважають наступні: «через електронну пошту кафебри», «від директора бібліотеки» та ін.

Аналіз результатів показав, що *найважливішими характеристиками сучасної вузівської бібліотеки* на думку респондентів є в першу чергу повнота книжкового фонду (59,8%), на другому місці – наявність електронної бібліотеки (55,4%), на третьому – наявність електронного каталогу (50%). Широкий спектр періодичних видань посів четверту позицію – 48,9%. Лише 31,5% опитаних вважають найважливішим показником наявність інформативного веб-сайту бібліотеки, а доступ до Інтернету – 29,3%. Серед інших відповідей (3,3%) були наступні варіанти: «буфет», «доступ до реферативних баз даних», «доступ до платних наукових журналів Elsevier та ін.».

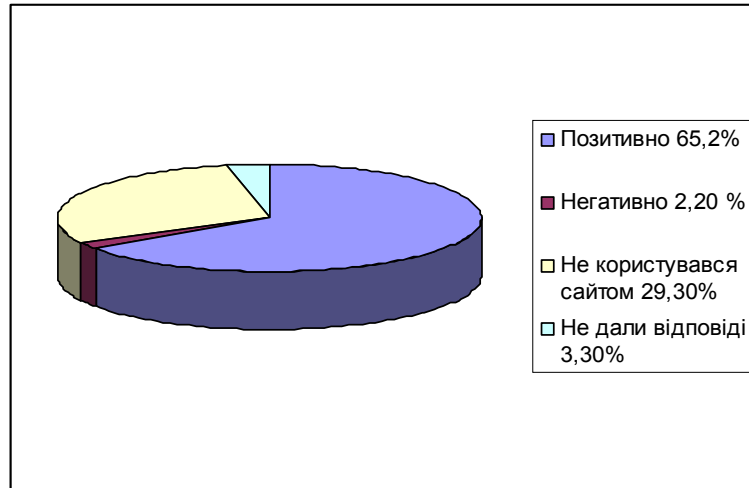
66,3% респондентів від загальної кількості опитуваних вважають *обов'язковою умовою поповнення фонду навчально-методичною літературою на паперових носіях* (навіть якщо є їх електронні копії), 28,3% – так не вважають, 5,4% – важко визначитись.

Цікаво було дізнатися чи користується дана категорія користувачів *послугами міжбібліотечного абонементу (МБА)* для виконання наукової роботи та з метою викладацької діяльності. Позитивну відповідь на дане запитання дали 56 респондентів (60,9%), не користуються послугами МБА 35 опитаних (38,0%), 1,1% – немає відповіді.

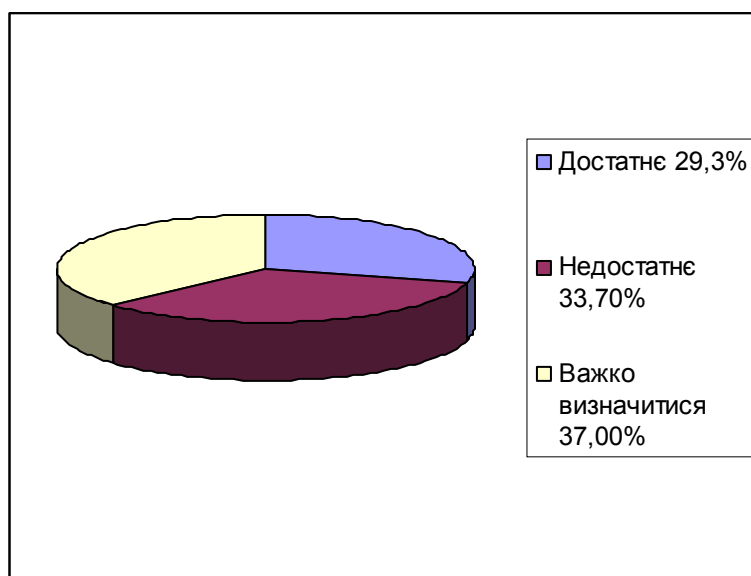
На сьогоднішній день фонд періодичних видань в системі інформаційного обслуговування користувача посідає дуже важливе місце і часто компенсує прогалини у книжкових бібліотечних фондах, особливо в аспекті подання оперативної наукової, науково-практичної або науково-популярної інформації. Тому логічно було включити до анкети для даної категорії користувачів запитання про те чи задовольняє їх інформаційні потреби *фонд періодичних видань* бібліотеки. Цікаво, що позитивну відповідь дали 45 респондентів (48,9%), і точно таку саму кількість опитуваних (48,9%) не задовольняє фонд періодичних видань; 2,2% – не дали відповідь.

Анкетування дозволило отримати дані про оцінку професорсько-викладацьким складом університету веб-сторінки бібліотеки. Так, позитивно оцінюють наповнення *бібліотечного сайту* 60 респондентів (65,2%) від загальної кількості опитуваних, негативно – 2 респонденти (2,2%), не користувалися сайтом

бібліотеки 27 чоловік (29,3%) та не дали відповіді 3,3%. Якщо не враховувати кількість користувачів, які не користувалися сайтом та не дали відповіді, то можна сказати, що позитивно наш сайт оцінили 96,8% респондентів, негативно – лише 3,2%, що не може не радувати. Хоча викликає тривогу та деяке здивування, що 29,3% опитуваних не користувалися сайтом бібліотеки.

Технічне оснащення науково-технічної бібліотеки вважають достатнім 29,3% опитаних, недостатнім – 33,7% та важко визначитись з відповіддю на дане запитання 37,0% респондентів. Якщо брати до уваги ту кількість респондентів, які дали конкретну відповідь, то можна стверджувати, що переважною більшістю користувачів (53,4%) визнано, що технічне оснащення бібліотеки недостатнє.

Окреме питання нашої анкети було факультативним. Ми просили дану категорію користувачів висловити свої побажання,

пропозиції щодо вдосконалення роботи бібліотеки в цілому. Відповіли 44 (47,8% від загальної кількості опрацьованих анкет) респонденти, які висловили побажання і пропозиції щодо бібліотечно-інформаційних та інформаційно-технічних послуг, в тому числі 8 висловили по дві пропозиції, і тому загальна їх кількість склала 52. Згрупувавши та, певним чином систематизувавши пропозиції користувачів для кращого сприйняття, можна говорити про наступні результати:

24 респонденти (46,1% від загальної кількості отриманих відповідей) висловилися за збільшення (оновлення) бібліотечного фонду, зокрема забезпечення актуальними періодичними виданнями та науковою літературою;

12 (23,1%) потребують ширшого використання та доступу до електронних версій книг, журналів, наукових статей; вважають, що електронна бібліотека повинна більш активніше наповнюватися;

5 (9,6%) потрібно отримання доступу до електронних ресурсів бібліотек інших держав, зокрема Росії; бажають підтримувати зв'язок з іншими бібліотеками через Інтернет;

4 (7,7%) вказали, що необхідно покращити матеріально-технічну базу бібліотеки: збільшення кількості комп'ютерної техніки, оснащення сучасними меблями та ін.;

серед інших пропозицій (13,5%) домінують наступні побажання користувачів: «в бібліотеці має бути великий комп'ютерний зал з необмеженим та вільним доступом до Інтернету», «вільний доступ до дисертацій», «наявність безпроводного доступу до мережі Інтернет»; «практикувати проведення інформативних спільних зборів студентів I курсу, куратора та представника бібліотеки», «замовляти навчальну літературу з врахуванням пропозицій кафедри», «необхідно розробити шляхи тісного контакту працівників НТБ з конкретними викладачами відповідних навчальних дисциплін для залучення студентів до бібліотеки»; зауваження, що «сайт повільно вантажиться».

Отже, узагальнюючи та підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що університетська бібліотека за оцінкою викладачів відіграє важливу роль в забезпеченні навчального та наукового процесів. Аналіз результатів дозволяє не тільки отримати об'єктивну картину окремих напрямків діяльності бібліотеки, визначити шляхи її подальшого функціонування та розвитку, але й створити узагальнений портрет

представника категорії користувачів професорсько-викладацького складу. Такі користувачі відвідують бібліотеку в середньому 1 раз на місяць, основним мотивом звертання є наукова робота. Найважливіше джерело інформації для них є традиційна система каталогів та картотек, хоча інформацію про послуги бібліотеки дізнаються в першу чергу через бібліотечний сайт. Найважливішою характеристикою сучасної вузівської бібліотеки вважають повноту книжкового фонду, тому й обов'язковою умовою його поповнення є придбання навчально-методичної літератури на паперових носіях (навіть якщо є їх електронні копії). Представники даної категорії користуються послугами міжбібліотечного абонементу. Що ж стосується фонду періодичних видань, то його склад задовольняє інформаційні потреби лише половини опитуваних. Наповнення бібліотечного сайту оцінюють позитивно, хоча викликає деяке здивування, що 29,3% професорсько-викладацького складу не користувалися сайтом. Більшістю опитуваних визнано, що технічне оснащення бібліотеки недостатнє. Позитивно оцінюємо той факт, що дана категорія користувачів не є пасивною та байдужою в оцінюванні ролі бібліотеки; це підтверджує ціла низка пропозицій та побажань, висловлених в анкетуванні. І в першу чергу вони стосуються оновлення бібліотечного фонду (зокрема забезпечення актуальними періодичними виданнями та науковою літературою), більш активного наповнення електронної бібліотеки, покращення матеріально-технічної бази.

Отже, дане дослідження інформаційних потреб однієї з найважливіших категорій користувачів бібліотеки, підтверджує об'єктивно існуюче протиріччя між сформованими інформаційними ресурсами, системою бібліотечно-бібліографічного обслуговування, яка склалася, та інформаційних послуг – з одного боку, та їх затребуваністю користувачами на основі власної інформаційної культури – з другого. Користувачі визнають потенційну важливість тих чи інших запропонованих бібліотекою ресурсів та послуг, але не дуже поспішають ними скористатися. Результати анкетування та аналіз статистики звертань показують, що залишаються незапитуваними більшість баз даних. Нечасто звертаються користувачі до інноваційних інформаційних послуг, доступних на сайті бібліотеки, та до іншої інформаційної продукції (можливо тому, що найважливішим джерелом інформації для них все ще є система каталогів та картотек). Причинами незапитуваності низки ресурсів та послуг може бути нерозвинута мотивація звернень до інформаційних ресурсів та недостатня інформованість користувачів,

тобто недостатньо активною є рекламна діяльність бібліотеки. Відповідно, бібліотеці необхідно активізувати просування ресурсів та послуг шляхом розробки буклетів та пам'яток, системи масового та групового бібліографічного інформування, через веб-сайт, «рухомий рядок» та ін. Можливо варто звернути увагу на недостатній рівень інформаційної культури, який негативно впливає на всі процеси інформаційної діяльності користувачів, починаючи з вибору каналів та способів отримання інформації та завершуючи зверненням до електронних джерел інформації. Подальшого вивчення потребують проблеми, пов'язані з організацією ефективної системи бібліографічного інформування професорсько-викладацького складу, формуванням інформаційних ресурсів університету з використанням інструментів виміру ефективності, розвитком інформаційної культури користувачів (нових форм і напрямів), інформаційним забезпеченням управлінської діяльності та ін.

Проведення опитування – справа нелегка, але потрібна, й навіть необхідна. Такі дослідження допомагають визначати стратегічний шлях на підвищення якості послуг, які надає бібліотека користувачам. Тому, плануючи стратегію розвитку бібліотеки, необхідно перенести акцент з безпосередніх технологічних питань впровадження інформаційних технологій на активізацію використання електронних інформаційних ресурсів та послуг серед всіх категорій користувачів, і в першу чергу професорсько-викладацького складу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Ісаєнко О. Дослідження інформаційних потреб і запитів користувачів електронних науково-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського / Олександр Ісаєнко // Вісн. Кн. палати. – 2007. – №8. – С. 22-25.
- 2 Лисенко Л.В. Вплив соціологічних досліджень на формування інноваційної політики бібліотеки вищого навчального закладу / Л.В. Лисенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – №2. – С. 18-24.
- 3 Колесникова Т. Сучасна бібліотека вищої школи очима студентів: за результатами соціологічного дослідження / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2009. – №7. – С. 26-30.
- 4 Красикова Е.Г. Библиотека современного вуза: информационные ожидания и особенности информационного поведения пользователей / Е.Г. Красикова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – №6. – С. 26-37.
- 5 Слесаренко Л. Користувач як об'єкт соціологічного дослідження / Лілія Слесаренко // Бібл. форум України. – 2005. – №4(10). – С. 44-47.
- 6 Харибина Т.Н. Комплексная методика изучения информационных потребностей пользователей / Т.Н. Харибина, Н.А. Слащева, Ю.В. Мохначева // Науч. и техн. б-ки. – 2008. – №4. – С. 62-71.
- 7 Шебашев В.Е. «Свет мой, зеркальце, скажи...» : [О результатах анкетирования читателей НТБ Марийского ГТУ] / Шебашев В.Е., Яшина Л.К. // Науч. и техн. б-ки. – 2006. – №7. – С. 56-62.